

Жаңартылған білім беру мазмұнын оқу үдерісінде қолдану-заман талабы

Шокалакова С.Б., Касымова А

Тараз қ.

Қазақстан Республикасының 2020 жылға дейінгі білім беруді дамыту тұжырымдамасында қазіргі заман жағдайында жоғары білім беру жүйесінде бірінші кезектегі міндет жоғары, білікті мамандар даярлау болып табылады. Жоғары білім беру мазмұны мен міндеттері жаһандану дәуірінің әсерінен көп өзгеріске толы. М.Жұмабаев: "Әрбір ел келешегіне негізгі балаларын тәрбиелейтін, даярлайтын мектебін салмақ. Бір елдің тағдыры-оның мектебінің құрылысына байланысты нәрсе. Бұл ескірмейтін игі сөз, өзгермейтін бір шындық. Қазақтың тағдыры, келешегі, ел болуы да мектептің қандай негізде құрылуына барып тіреледі. Мектебімізді берік һәм, өз жанымызға қабысатын, үйлесетін негізде құра білсек, келешегімізге тайынбай серттесуге болады. Сондай негізде құра алмасақ, келешегіміз күнгірт", - деп көрегендікпен айтып кеткен. Халқымыздың талантты ақыны, ғалым-педагог М.Жұмабаевтың өткен ғасырдың басында айтқан құнды ой-тұжырымдары заман талабына сай қайта жаңғырып, ХХІ ғасырда мектеп тағдыры - ел тағдыры екенін жете түсініп, ұлттық мектептің моделін құруда, оны дамытуда бағыт беретін ұстаным ретінде басшылыққа алынып отырғанын көреміз [1].

Егер ұстаз "ағаштардың ар жағындағы орманды", "инновациялық әдістердің ар жағындағы білім философиясын", "оқу үдерісінде нақтылы мақсаттардың орындалуының ар жағында жалпы мақсат - демократиялық мемлекет азаматы тәрбиеленетінін" көре білсе, сондай мұғалімнің шәкірттері оқу барысында ғылыми білім және іс-әрекет тәсілдерін меңгеріп қана қоймай, демократиялық қоғамда тіршілік ету әрекеті мен бағалы тәжірибе жинақтайды. Тұңғыш Президент Н.Ә.Назарбаевтың "Бір мақсат, бір мүдде, бір болашақ" атты Жолдауының еліміз үшін маңызы ерекше. Себебі, елдік құжатта қоғамға, адамға деген мемлекеттің қамқорлығы көрінеді. "Білім беру, денсаулық сақтау... пакеттерін қайта қарастырған жөн" деген [2].

Халықтың ұлы кемеңгер ұстазы Ахмет Байтұрсынов: "Елді түзетуді бала оқыту ісін түзетуден бастау керек"- деген болатын [3]. Орта білім жүйесінде жалпы білім беретін орындарда Назарбаев зияткерлік мектептері сияқты оқыту деңгейіне жеткізу керек. Мектеп түлектері қазақ, орыс және ағылшын тілін білуге тиіс, оларды оқыту нәтижесі сындарлы ойлау, өзіндік ізденіске, ақпаратты терең талдау машығын игеру маңызды.

Тәуелсіз елдің негізгі тірегі - білімді ұрпақ. Қазіргі таңда білімдінің алға түсіп, бәйгеден озып келетін заманы енді туды. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңында білім беру саласындағы мемлекеттік саясаттың негізгі принциптері қатарында білім беру жүйесін дамытудың басымдығы; әрбір адамның зияткерлік дамуы, психикалық-физиологиялық және жеке ерекшеліктері ескеріле отырып, халықтың барлық деңгейдегі білімге қолжетімділігі, жеке адамның білімдарлығын ынталандыру және дарындылығын дамыту көрсетіледі.

Қазіргі таңда Қазақстан Республикасында білім берудің мемлекеттік стандартына сәйкес мектептегі оқыту мен тәрбиелеу маңызы түбегейлі өзгеріп, бірінші кезекте бұрынғыдай білім алушының пәндік білім, білік және дағдылардың белгілі бір жиынтығымен қаруландыру емес, білім алушының оқу әрекетін дұрыс және тиімді ұйымдастыру негізінде жеке бас тұлғасын қалыптастыру мақсаты қойылып отыр. Бүгінгі күні білім берудің басты мақсаты білім алушының біліммен қаруландыру емес, оларда жалпы оқу біліктілігі мен дағды, күзінеттіліктерді қалыптастыру, басты міндеті білім алушының тұлғасының жанжақты, үйлесімді дамуы үшін жағдай туғызу деген түйін шығара аламыз. Осы орайда білім алушылардың функционалды сауаттылығын дамытуға бағытталған жаңартылған мазмұнда білім беретін орындарда табысты жұмыстар өтіп жатқанын айтқым келеді. Мұғалімдердің жаңартылған білім беру бағдарламасындағы басты мақсаты мен ерекшелігі неде? деген ой туындағанда: Бағдарламаның негізгі мақсаты білім мазмұнының жаңаруымен

қатар, оқытудың әдіс-тәсілдері, критериалды бағалау жүйесін енгізу және әртүрлі құралдар қолданудың тиімділігін арттыруды алға тартамыз. Жаңартылған білім жүйесі негізінен сапа мен құзіреттілікке бағытталған бағдарлама болып табылады. Білім берудің жаңартылған мазмұнының маңыздылығы, білім алушы тұлғасының үйлесімді қолайлы білім беру ортасын жасай отырып, функционалды сауаттылықты, шығармашылықты кеңінен қолдана білуді, сын тұрғысынан ойлауды, зерттеу жұмыстарын жүргізуге, тәжірибе жасауға, АҚТ-ны қолдануға, коммуникативті қарым-қатынасқа түсу, жеке, жұппен, топта жұмыс жасай білу, және оны тиімді жүзеге асыру үшін қажетті тиімді оқыту әдіс-тәсілдерді (бірлескен оқу, модельдеу, бағалау жүйесі, бағалаудың тиімді стратегиялары) қолдана білуді үйрету болып есептеледі. Жаңартылған білім беру бағдарламасының дәстүрлі бағдарламадан ерекшелігі:

1. Пән мазмұнының қарапайымнан біртіндеп күрделенуі;
2. Бір білім беру төңірегінде пәнаралық байланысты жүзеге асыру мақсатында «ортақ тақырыптардың» берілуі;
3. Блум таксономиясы бойынша оқу мақсаттарының иерархиясы;
4. Оқу үдерісін ұзақ, орта, қысқа мерзімді жоспар арқылы ұйымдастырылуы;
5. Оқытудың тәрбиелік құндылығын арттыру, адамгершілік-рухани қасиеттерін дамыту;
6. Білім беру деңгейлері аралығында пән бойынша байланысты ескеруге мүмкіндік беретін толық оқу курсы бойынша педагогикалық мақсат қою;
7. Берілген бөлімдердің мазмұны мен ұсынылған тақырыптардың уақыт кезеңіне сәйкестендірілуі, әлеуметтік дағдыларды қалыптастыруға көңіл бөлінуі;
8. Оқытудағы жүйелі-әрекеттік ұстанымдары;
9. Білім алушының белсенділігі мен талабы.

Жаңартылған білім беру бағдарламасының ерекшеліктері 10 бөлімнен тұратын жаңа құрылымы болып табылады:

1. Пәннің маңыздылығы;
2. Пән бойынша оқу бағдарламасының мақсаты;
3. Үштілділік саясатты іске асыру;
4. Оқу нәтижелерін бағалау жолдары;
5. Білім алушылардың коммуникативтік дағдыларын дамыту;
6. Пәнді оқыту үдерісінде қолданылатын педагогикалық әдіс-тәсілдер;
7. Оқыту үдерісіне ұйымдастыруға қойылатын талаптар;
8. Түрлі мәдениет пен көзқарастарға құрмет;
9. Ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдану құзіреттілігі;
10. Оқудың мазмұны, ұйымдастырылуы мен бірізділігі.

Сонымен қатар сындарлы ойлау қабілеттерін, ақпараттық-коммуникациялық технологиялар құралдары арқылы білім алушылардың логикалық, интеллектуалды және шығармашылық қабілеттерін дамытуға; жеке, топтық және өздігінен жұмыс істеу біліктерін қалыптастыру мен дамытуға бағытталған. Сындарлы оқыту дегеніміз не? Ол 7 модулінен тұрады.

- Оқыту мен оқудағы жаңа тәсілдер;
- Сыни тұрғыдан ойлауға үйрету;
- Оқыту үшін бағалау және оқуды бағалау;
- Оқытуда АҚТ-ны пайдалану;
- Талантты және дарынды балаларды оқыту;
- Оқушыларды жас ерекшелігіне сәйкес оқыту және оқу;
- Оқытудағы басқару және көшбасшылық [4].

Жаңартылған білім беру мазмұнын жүзеге асыруда диалогтік оқыту тәсілін пайдалана отырып, оқушылардың біріншіден білім деңгейі жоғарылайды және оқушылардың қызығушылығы артады. Бірігіп жұмыс істеу арқасында оқушылардың оқуына жақсы әсер етеді, яғни сабақ барысында диалогтік оқыту маңызды рөл атқарады. Жас ерекшеліктеріне

сәйкес білім беру мектеп жұмысы мен оқушы жетістіктерін өрістетудегі негізгі тұлғамұғалім болып саналады.

Бүгінгі таңдағы негізгі мақсат – ұлттық құндылықты әлемдік деңгейге шығаруға қабілетті, өзіндік жеке көзқарасы қалыптасқан тұлға тәрбиелеу. Ол үшін оқушылардың белсенділігін арттыру, ізденімпаздыққа үйрету және білімді өз бетінше алуы мен қолдана білетін дарын иесін тәрбиелеу керек. Жас ерекшеліктеріне сәйкес білім беру, талантты және дарынды балдарды оқыту, сыни тұрғыдан ойлауға үйрету, білім беру үшін бағалау және оқуды бағалау, білім беруде басқару және көшбасшылық АКТ қолдану.

Сыни тұрғыдан ойлауға үйрету, оқу мен жазуды дамыту бағдарламасы. Нұсқаулықта айтылғанда: "Сын тұрғысынан ойлау" – еліміздегі білім беруді дамыту үшін ең маңызды болып табылатын, қазіргі кездегі ең басты педагогикалық түсінік делінген. Сондықтан да бұл тәсіл мұғалімдердің де, оқушылардың да сын тұрғысынан ойлауын дамытып саналы және оймен қабылдауын көздейді. Білім беру үшін бағалау және оқуды бағалау сындарлы оқыту теориясының жеті модулінің ішінде бағалаудың алатын орны бөлек. Өйткені, бағдарламаның "Оқыту үшін бағалау және оқуды бағалау" модулі оқыту үшін бағалау, сол сияқты оқуды критериалды бағалауды зерделеуге бағытталған.

Жаңартылған білім беру бағдарламасының тағы бір маңызды, әрі тиімді жағы оқу үдерісінде пәнаралық байланыс орнату. Әр пәнді жеке оқыту (дискретті оқыту) маңызды болып табылатынына қарамастан, пәнаралық байланыс жаттығулары пәндерді анағұрлым сапалы зерделеуге мүмкіндік береді. Оқыту мен оқудың бұл тәсілі оқытудың сындарлы тәсілімен тығыз байланысты, себебі оқушылар бірлесіп жұмыс істей отырып, пәндердің араларындағы мәселелерді талқылап пікірталас жүргізеді.

Жаңартылған білім беру бағдарламасы оқушыларға өмірлік бағдар ретінде үйлесімді дамыған зиялы тұлға болып қалыптасуына мүмкіндік береді [5]. Бұл бағыт мұғалімдердің күнделікті сабақ жоспарында белгіленіп, оқушылардың қабілеттерінде көрініс табуын жоспарлайды және сабақ жүйесінде оқытушылар аталған білімді бала бойына сіңіру әдіс-тәсілдерін қолданады. Білім беру мазмұнының құрылымы мен көлемі сәйкес келіп, оқытуда баланың жас және дара ерекшелігін ескере отырып, оқу жоспары мен сабақ жоспарының үйлесімді ұйымдастырылуы ескеріледі. Оқушылар жоғары дағдыларды игеруде оларды ғылыми-зерттеу жұмыстарына баулып, сыни және креативті ойлауға жүйелі түрде баулуды қажет деп есептейді. Мәселен, мектеп қабырғасында жүргізіліп жатқан оқыту мен тәрбиелеу үрдісі оқушыларға ғылыми жобалар түрлеріне таңдау еркіндігін беріп, сабақ кезінде немесе сабақтан тыс үйірмелерде зерттеу жұмыстарын жүргізуге мүмкіндік туғызады.

Қорыта келе, болашақ ұрпақтың білім алудағы басты мақсаты қандай дегенге тоқталар болсақ: олардың өз елінің нағыз патриоты бола отырып, елдің дамып, әлемдік деңгейде өз орнын алып, дамыған мемлекетке айналуына өз үлестерін тигізетін, заманауи технологияларды меңгерген, елге адал қызмет ететін тұлға болып қалыптасуы.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Имжаров З.У., Ахметова А.У., Имжарова Ж.Н., Кушкимбаева А.С. Сын тұрғысынан ойлау білім үдерісінде. – Ақтөбе: Жұбанов баспасы. 2012. - 96 б.
2. Қазақстан жолы - 2050: Бір мақсат, бір мүдде, бір болашақ ҚР Президенті Н.Ә.Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауы, Астана қ., // Егемен Қазақстан 2014 жылғы 17 қаңтар http://www.akorda.kz/kz/addresses/addresses_of_presiden.
3. Әбілқасымова А., Омарова Р., Мұғалімдердің танымдық ізденімпаздығын қалыптастыру негіздері. -Алматы: Алматы, 2010 ж. 105 б.
4. 2017-2018 оқу жылында ҚР-ның жалпы орта білім беретін ұйымдарында оқу процесін ұйымдастырудың ерекшеліктері туралы әдістемелік хат. –Астана: Фолиант 2017.- 209 б.
5. Жаңартылған білім мазмұны: теория, тәжірибе, өзекті мәселелері атты Республикалық ғылыми-практикалық конференция. -Ақтөбе: Жұбанов баспасы, - 454 б. 11. Білім саласындағы рухани жаңғыру мәселелері атты VII дәстүрлі Халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция . -Түркістан: Дәулет, 2019.- 336 б.